

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

1.1 กล่าวโดยทั่วไป

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ยาเสพติดเป็นสิ่งที่ทำลายสุขภาพอนามัยของผู้เสพ ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมในเรื่องต่าง ๆ ติดตามมาอีกมากมาย จึงจัดว่าเป็นปัญหาของมนุษยชาติที่ทุก ๆ ประเทศจะต้องร่วมมือกันป้องกันปราบปรามและแก้ไข

ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหายาเสพติดมาเป็นเวลาช้านาน ทั้งปัญหาด้านการผลิต การเสพ และการค้ายาเสพติด เนื่องจากพื้นที่บางส่วนของภาคเหนือของประเทศไทยอยู่ติดกับบริเวณที่เป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่สำคัญของโลกซึ่งมีชื่อเรียกว่า " สามเหลี่ยมทองคำ " รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยได้พยายามปราบปรามและแก้ไขปัญหานี้ตลอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยประกาศเลิกการสูบฝิ่นและเลิกจำหน่ายฝิ่นอย่างเด็ดขาดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 ได้จัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะได้แก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) แต่ปรากฏว่ายังไม่สามารถขจัดปัญหายาเสพติดให้หมดสิ้นลงไปได้ และกลับมีปริมาณแพร่ระบาดเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับมา

การแก้ไขปัญหายาเสพติดให้โทษในปัจจุบัน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ 4 ประการ คือ การปราบปราม การควบคุมพืชเสพติด การป้องกันยาเสพติด และการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

อย่างไรก็ดีการแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้ ถ้าจะพิจารณาในแง่นิติศาสตร์แล้ว ผู้เขียนเห็นว่ามิจำจายสำคัญที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ ปัจจัยในแง่ความมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาประการหนึ่ง กับปัจจัยในแง่มาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอีกประการหนึ่ง ดังนั้น การจะแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ได้ผลอย่างแท้จริงในเชิงนิติศาสตร์ดังกล่าว จะต้องพิจารณาปัจจัยทั้ง 2 ประการประกอบกันเสมอ

แต่ในการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตที่จะทำการศึกษาเฉพาะปัจจัยประการหลัง โดยจะศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดให้มีการลงโทษรับทรัพย์สินในคดียาเสพติด

อย่างเด็ดขาดและกว้างขวาง เพราะถ้าเราสามารถสร้างมาตรการทางกฎหมายการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพ และผลบังคับในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงแล้ว เชื่อว่าย่อมจะบังเกิดผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามคดียาเสพติดเป็นอย่างมาก ฉะนั้น ในการกล่าวถึงบทสรุปต่อไปนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวสรุปเพื่อให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการผลิตและค้ายาเสพติด ทั้งนี้ เพราะกฎหมายจัดว่าเป็นเครื่องมืออันสำคัญที่สุดของการดำเนินงานตามมาตรการดังกล่าว เนื่องจากกฎหมายจะเป็นตัวกำหนดขอบเขต อำนาจของเจ้าหน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยงาน ตลอดจนแนวทางและวิธีการดำเนินการเพื่อปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรงอยู่ 3 ฉบับ ได้แก่

- พระราชบัญญัติวัตถุประสงค์ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528
- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519
- พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528

โดยที่กฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้ โดยเฉพาะ ดังนั้นหากจะต้องมีการริบทรัพย์สิน จึงต้องนำบทบัญญัติทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32-37 มาใช้กับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดด้วย แต่เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิต และค้ายาเสพติดจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมหาศาล ผู้กระทำมักจะมีความฉลาดรอบรู้ทั้งในด้านการข่าว กฎหมาย มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย และอาศัยช่องว่างของกฎหมาย หลีกเลียงรอดพ้นจากการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตลอดมา ทำให้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนี้ไม่เอื้ออำนวยต่อการแก้ปัญหายาเสพติดให้ได้ผลดีเท่าที่ควร

จากการวิเคราะห์ของนักนิติศาสตร์ จากรายงานผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด และจากการประชุมระหว่างประเทศระดับต่าง ๆ หลายครั้ง หลายหนมีข้อเสนอตรงกันว่ารัฐบาลของประเทศจะต้องร่วมมือกันดำเนินการปราบปรามอย่างจริงจัง โดยมีมาตรการทางกฎหมายริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดขึ้นไว้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะให้สามารถติดตามริบทรัพย์สินที่แปรสภาพไปจากเดิม หรือทรัพย์สินที่โอนต่อไปยังบุคคลที่สามแล้วก็ตาม โดยกำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ต้องสงสัยมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความบริสุทธิ์ในทรัพย์สินของตน

1.2 ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

ในด้านความหมายของยาเสพติดนั้น ได้มีคำจำกัดความไว้ในที่ต่าง ๆ กัน แต่ก็ครอบคลุมลักษณะสำคัญ ๆ ไว้ในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ หมายถึงสารเคมี หรือ วัตถุใด ๆ เมื่อเสพเข้าร่างกายแล้ว จะมีผลต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสพ และเมื่อหยุดเสพยาจะมีการขาดยาเกิดขึ้น

ประเภทของยาเสพติดอาจแบ่งออกได้เป็นหลายประการด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการแบ่ง เช่น แบ่งตามลักษณะที่มา แบ่งตามคุณสมบัติของการออกฤทธิ์ และแบ่งตามบทบาทบัญญัติของกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและการป้องกันปราบปราม

สำหรับโทษของยาเสพติดอาจกล่าวได้ว่ามีอยู่กว้างขวาง ทั้งโทษโดยตรงและโทษโดยอ้อม ซึ่งอาจจะมีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามชนิดของยาเสพติด แต่ก็อาจกล่าวสรุปในลักษณะรวมในด้านต่าง ๆ ได้ 4 ประการ คือ สุขภาพอนามัย เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติบ้านเมือง

1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

โดยที่ประเทศไทยมีปัญหายาเสพติดมาตั้งแต่สมัยโบราณ และการแก้ไขปัญหานี้ก็อาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นหัวใจสำคัญ เท่าที่พบหลักฐานเรามีกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา คือกฎหมายลักษณะโจร ซึ่งมีบทกำหนดโทษไว้อย่างรุนแรงถึงขั้นริบทรัพย์สิน เงินทอง และลูกเมีย ซึ่งเรียกว่า " ธิราชบาทว์ "

จนกระทั่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก็ยังมีกฎหมายลงโทษผู้สูบฝิ่น กินฝิ่น และซื้อขายฝิ่น โดยมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับภาวะในแต่ละยุคสมัยตลอดมา และในสมัยปัจจุบันซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอยู่ 3 ฉบับดังกล่าวมาแล้วในตอนต้น

1.4 จุดหย่อนประสิทธิภาพของกฎหมาย

โดยที่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเฉพาะอย่างยิ่งการผลิต และการค้า ผู้กระทำความผิดหวังผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายที่สำคัญ ดังนั้น การป้องกันและปราบปรามให้ได้ผลอย่างจริงจังจึงควรจะต้องมุ่งเน้นมาตรการริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดและผู้เกี่ยวข้องอย่างเด็ดขาดและกว้างขวาง อันเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นมาตรการเสริมมาตรการลงโทษอย่างอื่นที่มีอยู่แล้ว เช่น การ

จำคุกหรือการเนรเทศในกรณีที่เป็นคนต่างด้าว เป็นต้น แต่เนื่องจากขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำเอาหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 - 37 มาใช้ ซึ่งนับว่าเป็นจุดสำคัญที่ทำให้มาตรการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร เพราะความผิดประเภทนี้ต้องอาศัยมาตรการที่รวดเร็ว กว้างขวาง และเด็ดขาดมากเป็นพิเศษยิ่งกว่าความผิดธรรมดาทั่วไป เช่น ต้องครอบคลุมถึงทรัพย์สินทุก ๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินทุกประเภทที่ได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งดอกผลที่ออกงายมาจากทรัพย์สินดังกล่าว หรือทรัพย์สินที่แปรสภาพไปเป็นอย่างอื่นหรือถูกโอนต่อไปยังบุคคลที่สาม ตลอดจนปัญหาเรื่องหน้าที่การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สิน และปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีริบทรัพย์สิน เป็นต้น

1.5 แนวความคิดการลงโทษทางอาญากับการริบทรัพย์สิน

ในยุคดึกดำบรรพ์สังคมยอมให้ผู้ถูกทำร้ายแก้แค้นเพื่อลงโทษกันเอง ต่อมามนุษย์มีความเจริญมากขึ้น การลงโทษได้วิวัฒนาการไปจากเดิมมาให้ผู้มีอำนาจปกครองชุมชนทำการลงโทษและพัฒนาไปสู่ทฤษฎี " สัญญาประชาคม " โดยให้รัฐเป็นผู้มีอำนาจลงโทษ

วัตถุประสงค์ของการลงโทษในระยะแรก ๆ เป็นไปในลักษณะแก้แค้นทดแทน แต่ต่อมาได้เปลี่ยนไปเป็นการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม อันจะเป็นการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ภายใต้ระเบียบกฎหมายหรือบรรทัดฐานของสังคม โดยเหตุนี้เองโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด จะต้องมิใช่เป็นการบังคับทางจิตใจ ทำให้เกิดความทุกข์ ต้องถูกริบทรัพย์สิน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด อันจะมีผลต่อการป้องกัน

ต่อมาการศึกษาวิชาอาชญาวิทยาได้พัฒนาและเจริญมากขึ้น มีผู้เสนอแนวทฤษฎีเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาไว้ต่าง ๆ กัน แต่ก็น่าจะสรุปข้อที่เด่น ๆ และเหมือนกันมีอยู่ 3 ทฤษฎีคือ

- ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน
- ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน และ
- ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลง

เมื่อวิเคราะห์ตามหลักทางอาชญาวิทยาแล้ว เห็นว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันจะมีความเหมาะสมที่สุดกับการกระทำความผิดฐานผลิตและค้ายาเสพติด

หลักสำคัญของการลงโทษเพื่อป้องกันมิอยู่ประการหนึ่งว่า " ปริมาณโทษที่จะลง จะต้องมากพอเพียงพอที่จะทำให้สามารถบรรลุผลในการป้องกันการกระทำผิดได้ แต่ก็ต้องไม่มากเกินไปจนเลยขีดความจำเป็น " ^๑ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าปริมาณโทษจะต้องพอดีกับผลที่ผู้กระทำจะได้รับจากการกระทำ ความผิดนั้น โดยจะต้องไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป เพราะถ้ามากเกินไปก็เสียความเป็นธรรม แต่ถ้า น้อยเกินไปก็จะ ไม่สัมฤทธิ์ผลในการป้องกัน

สำหรับการริบทรัพย์สิน จัดว่าเป็นการลงโทษทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อมิให้ผู้กระทำได้รับประโยชน์จากผลสำเร็จของการกระทำความผิดตามที่เขามุ่งหมายหรือคาดหวัง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการตัดโอกาสมิให้นำเอาทรัพย์สินนั้น ไปเป็นปัจจัยสำหรับกระทำผิดอีก และเป็นการชูงี้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกเกรงกลัวไม่กล้ากระทำผิด ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการลงโทษริบทรัพย์สิน จัดอยู่ในทฤษฎีการลงโทษ เพื่อป้องกันที่ผู้เขียนเห็นว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับความผิดเกี่ยวกับการผลิตหรือการค้ายาเสพติด เพื่อช่วยเสริมการลงโทษอย่างอื่นที่มีอยู่ให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

โดยปกติสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การจะริบทรัพย์สินของบุคคลใดจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้ ซึ่งนานาประเทศทั่วโลกก็ถือหลักนี้ เช่นเดียวกัน

เกี่ยวกับโทษริบทรัพย์สิน ได้เคยมีกำหนดอยู่ในกฎหมายไทยตั้งแต่โบราณ เช่น กฎหมายอาญาหลวง กฎหมายลักษณะโจร กฎหมายลักษณะขบถศึก และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เป็นต้น ซึ่งเป็นมาตรการริบทรัพย์สินที่รุนแรงกว่าในปัจจุบันเสียอีก

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ Ted Honderich, Punishment : The Supposed Justification
(London : Penquin Book ltd., 1976), P. 59.

กฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินของประเทศไทยในปัจจุบัน นอกจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 - 37 ยังมีพระราชบัญญัติต่าง ๆ อีกหลายฉบับ ที่กำหนดโทษริบทรัพย์สินไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะ เช่นพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. 2478 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ฯลฯ เป็นต้น พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ ต่างก็มีบทบัญญัติกำหนดมาตรการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับความผิดตามกฎหมายนั้น ๆ ไว้เป็นพิเศษในลักษณะที่เด็ดขาด รุนแรง และกว้างขวางกว่า บทบัญญัติทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 - 37

1.6 กฎหมายริบทรัพย์สินของต่างประเทศ

1.6.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา แบ่งการริบทรัพย์สินออกเป็น 2 ประเภท คือ การริบทรัพย์สินทางแพ่ง และการริบทรัพย์สินทางอาญา

การริบทรัพย์สินทางแพ่ง การริบฝังพยานหลักฐานถือหลักใช้น้ำหนักพยานแบบคดีแพ่ง เป็นการฟ้องตัวทรัพย์สินนั้นโดยตรง และถือว่าทรัพย์สินนั้นเป็นความผิดมาตั้งแต่มีการกระทำผิด ดังนั้น การโอนต่อไปยังบุคคลที่สามจึง ไม่มีผลให้รอดพ้นจากการถูกริบ ส่วนกรณีทรัพย์สินของบุคคลที่สามที่มีผู้นำไปใช้กระทำความผิด ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา เคยตัดสินไว้ในคดี Calero - Taledo V. Pearson Yacht ว่า ความสุจริตของเจ้าของไม่เป็นข้ออ้างมิให้รับมาแต่เดิม การริบทรัพย์สินของบุคคลที่สามไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญจากแนวของศาลในคดีดังกล่าวนี้ ต่อมากฎหมายสารบัญญัติของสหรัฐจึงได้ระบุหลักเรื่องความสุจริตหรือการไม่รู้เห็นเป็นใจ หรือการไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด (Innocent person) ไว้เป็นเงื่อนไขสำคัญ

นอกจากนี้ยังให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารยึดทรัพย์สินอันริบได้ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อป้องกันการโยกย้ายจำหน่ายจ่ายโอน ไปเสียก่อน

การริบทรัพย์สินทางอาญา ในปี ค.ศ. 1984 ได้มีการแก้ไขกฎหมายให้ครอบคลุมถึงการริบทรัพย์สินทางอาญาในความผิดร้ายแรง (Felony) ประเภทต่าง ๆ ได้ซึ่งรวมถึงความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย และมีขอบเขตกว้างขวางถึง อสังหาริมทรัพย์ สิทธิต่าง ๆ และประโยชน์ทุกชนิด กำไรหรือทรัพย์สินที่นอกเงมาจากกระทำความผิด และทรัพย์สินที่โอนต่อไปยังบุคคลที่สาม โดยใช้หลัก relation back doctrine

สำหรับมาตรการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดของสหรัฐอเมริกา เดิมมีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือสำคัญอยู่ 2 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการปราบปรามองค์กรรีดไถและติดสินบน (Racketeer Influenced and Corrupt Organization - RICO) และกฎหมายควบคุมการใช้ยาในทางที่ผิด (Comprehensive Drug Abuse Prevention and control Act, 1970) ต่อมาได้มีกฎหมาย Comprehensive Crime Control Act, 1984 ออกมาเพื่อเพิ่มอำนาจการยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานให้สูงขึ้นอีก ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดมาตรการริบทรัพย์สินไว้อย่างเด็ดขาดและกว้างขวาง ครอบคลุมทรัพย์สินและสิทธิ์ต่าง ๆ ทุกประเภท รวมทั้งทรัพย์สินที่โอนไปยังบุคคลที่สาม ทรัพย์สินที่ออกงายขึ้นภายหลัง และกำหนดหน้าที่การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินให้เป็นของจำเลย หรือเจ้าของทรัพย์สินนั้น

1.6.2 ประเทศสิงคโปร์ มีกฎหมายที่สำคัญได้แก่ The Misuse of Drugs Act, 1973 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติม ในปี ค.ศ. 1975, 1977 และ 1979 (พ.ศ. 2518, 2520 และ 2522) ให้อำนาจเจ้าพนักงานยึดและมีมาตรการริบทรัพย์สินอย่างกว้างขวาง แม้กรณีที่ไม่ได้ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หรือไม่มีการฟ้องร้องคดีต่อศาล ทรัพย์สินนั้นก็อาจตกเป็นของแผ่นดินได้โดยบทบัญญัติของกฎหมาย

สำหรับในด้านข้อสันนิษฐานของกฎหมาย มีหลายกรณีที่กฎหมายฉบับดังกล่าวของสิงคโปร์ มีข้อสันนิษฐานของกฎหมายให้จำเลยต้องมีหน้าที่พิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ทำนองเดียวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เช่น กรณีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มียาเสพติดไว้ในครอบครองโดยความรู้เห็นยินยอม กฎหมายสันนิษฐานว่าทุกคนครอบครองยาเสพติดนั้น เป็นต้น

1.7 ปัญหาข้อสันนิษฐานให้บุคคลรับผิดทางอาญา

มีข้อถกเถียงกันของนักนิติศาสตร์ว่าข้อสันนิษฐานของกฎหมายให้บุคคลต้องรับผิดทางอาญาจะขัดต่อหลักสากลของกฎหมายอาญา หรือหลักนิติธรรมหรือไม่ และขัดต่อรัฐธรรมนูญตลอดจนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือไม่

ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายแรกเห็นว่า ข้อสันนิษฐานของกฎหมายเช่นนี้ขัดต่อหลักต่าง ๆ ดังกล่าว ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ในคดีบางประเภท มีความจำเป็นเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ หรือคุ้มครองสังคมส่วนใหญ่ ข้อสันนิษฐานของกฎหมายเช่นนี้มิได้ ซึ่งศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาเคยวางหลักไว้ว่า " กฎหมายจะกำหนดข้อสันนิษฐานความผิดของบุคคลได้ก็ต่อเมื่อ มีความสัมพันธ์อย่างสมเหตุสมผลระหว่างข้อเท็จจริงที่ต้องการพิสูจน์ กับข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของบทสันนิษฐาน "

สำหรับประเทศไทยซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมาย เมื่อมีกฎหมายออกมาอย่างไรศาลก็ต้องใช้บังคับให้เป็นไปตามนั้น เว้นแต่กฎหมายนั้นจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็ต้องผ่านการวินิจฉัยจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเสียก่อน และในทางความเป็นจริงปัจจุบันประเทศไทยก็มีกฎหมายที่มีข้อสันนิษฐานให้บุคคลรับผิดชอบทางอาญาใช้บังคับอยู่หลายเรื่อง ซึ่งแสดงว่าแนวของสภานิติบัญญัติไทย และศาลไทยได้ยอมรับหลักกฎหมายนี้ว่าไม่ขัดต่อหลักสากลของกฎหมายอาญา และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

1.8 ข้อจำกัดเกี่ยวกับมาตรการริบทรัพย์สินในคดีอาญาเสฟติด

โดยที่ประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดมาตรการริบทรัพย์สินในคดีอาญาเสฟติดไว้โดยเฉพาะ จึงต้องอาศัยนำหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 - 37 มาใช้บังคับ ทำให้การแก้ไขปัญหาเสฟติดไม่สัมฤทธิ์ผลดีเท่าที่ควร เพราะมีข้อจำกัดของกฎหมายอยู่หลายประการได้แก่

1.8.1 กรณีทรัพย์สินที่ถูกโอนไปยังบุคคลที่สามหลังจากมีการกำหนดความผิด หรือทรัพย์สินที่งอกเงยขึ้นมา หรือแปรสภาพไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนว่าอยู่ในข่ายที่จะถูกริบได้หรือไม่ จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความขยายตัวบทซึ่งขัดกับหลักทางอาญา และขัดกับหลักเรื่องกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายแห่งอีกด้วย

1.8.2 มีปัญหาในเรื่องกระบวนการพิจารณาซึ่งต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ดังนั้น กรณีที่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมาฟ้องศาลก็ไม่อาจริบทรัพย์สินนั้นได้ ซึ่งกรณีนี้แนวกฎหมายของต่างประเทศกำหนดให้แยกฟ้องเป็นคดีริบทรัพย์สินได้ต่างหากโดยไม่ต้องคำนึงว่าจะได้ตัวผู้กระทำผิดมาหรือไม่^๒ จึงควรพิจารณานำมาใช้กับมาตรการริบทรัพย์สินในคดีอาญาเสฟติดของไทย เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว หรือให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึด หรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ เพื่อให้เจ้าของมาแสดงพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดตนเองเดียวกับพระราชบัญญัติต่าง ๆ ของไทยซึ่งมีอยู่แล้วหลายฉบับ

^๒

United States V. Gainey 380 U.S. 63 (1965), United States V. Romano 382 U.S. (1965); และ Turner V. United States 396 U.S. (1970).

1.8.3 หลักเกณฑ์การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา กำหนดประเภทของทรัพย์สินที่จะถูกริบไว้ค่อนข้างจำกัด จึงไม่เหมาะสมกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามแนวกฎหมายของต่างประเทศสามารถริบทรัพย์สินได้อย่างกว้างขวางรวมถึงกำไรและดอกผลซึ่งงอกเงยขึ้นมาด้วย

1.8.4 ทรัพย์สินของบุคคลที่สามหรือที่โอนไปยังบุคคลที่สาม จะริบได้ต่อเมื่อบุคคลที่สามรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดด้วยเท่านั้น ทำให้เกิดปัญหาในการตีความเพราะตัวบทกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร คงต้องอาศัยคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นแนวซึ่งอาจจะกลับหลักการวินิจฉัยเมื่อใดก็ได้

2. ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาถึงความเป็นมา และสภาพปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทย ได้พบว่าประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหายาเสพติดมาเป็นเวลาช้านาน ทั้งในด้านการผลิต การเสพ และการค้า ถึงแม้ว่าทุกรัฐบาลที่ผ่านมาจะมีนโยบายป้องกันปราบปรามอย่างจริงจังติดต่อกันตลอดมาเป็นเวลานานสิบ ๆ ปี โดยมีสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) เป็นองค์กรทำหน้าที่กำหนดแผนงานมาตรการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรง แต่ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน ปัญหายาเสพติดของประเทศไทยยังมิได้ลดน้อยลง และกลับปรากฏสถิติมีผู้ถูกจับกุมเพิ่มมากขึ้นทุกปี เป็นลำดับมา ทั้งในด้านผู้เสพ ผู้ผลิต และผู้ค้า จึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้เป็นอย่างดีว่ามาตรการหรือกลไกของรัฐที่ใช้ในการป้องกันและปราบปรามปัญหายาเสพติดยังไม่สัมฤทธิ์ผลตามที่มุ่งหวังไว้

ผู้เขียนมีความเห็นว่ามาตรการทางกฎหมาย จัดว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะมีผลอย่างมากต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพราะกฎหมายจะเป็นตัวกำหนดขอบเขต และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานและเจ้าพนักงาน ตลอดจนกำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการกับปัญหาเสพติด ประกอบกับจากการประชุมร่วมกันของประเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหายาเสพติดหลายครั้งหลายหนที่ประชุมมีมติให้รัฐบาลของทุกประเทศร่วมมือร่วมใจกันต่อต้านและปราบปรามอย่างจริงจัง พร้อมกับสนับสนุนให้มีมาตรการลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการผลิต และการค้ายาเสพติด สำหรับใช้กับความผิดดังกล่าวเป็นพิเศษ โดยเฉพาะ โดยมีอำนาจริบทรัพย์สินได้อย่างเด็ดขาดและกว้างขวาง ซึ่งมาตรการกฎหมาย

ธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 - 37 ไม่สามารถจัดการกับทรัพย์สินเหล่านั้นได้ และไม่อาจแบ่งแยกหรือพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินรายการใดได้มาโดยชอบ และรายการใดได้มาโดยไม่ชอบ

นอกจากนี้ที่ประชุมระหว่างประเทศยังเสนอให้มีกฎหมายกำหนดการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของทรัพย์สินให้เป็นหน้าที่ของจำเลยว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยชอบ โดยให้เหตุผลว่าเพื่อให้มาตรการริบทรัพย์สินมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เพราะเป็นการยากมากที่จะให้โจทก์เป็นฝ่ายพิสูจน์ให้เห็นถึงความไม่บริสุทธิ์ของทรัพย์สิน ซึ่งอยู่ในความรู้อันเห็นของจำเลยแต่เพียงฝ่ายเดียว

ประกอบกับจากการศึกษาเปรียบเทียบกับแนวกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และ สิงคโปร์ ผู้เขียนได้พบว่าประเทศเหล่านี้มีมาตรการดังกล่าวอยู่ในกฎหมายริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะและยังมีรายงานด้วยว่าประเทศดังกล่าวประสบผลสำเร็จอย่างดียิ่งจากมาตรการดังกล่าวริบทรัพย์สินนี้

ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดของไทยที่ใช้อยู่ในขณะนี้ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 และพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 ไม่มีมาตรการดังกล่าวอยู่ในกฎหมายเหล่านี้ไว้โดยเฉพาะดังนั้น จึงต้องอาศัยหลักทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องการริบทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 - 37 มาใช้กับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดด้วย ซึ่งผลที่ปรากฏสามารถกล่าวได้ว่ายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และเมื่อได้ทำการศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียดถึงเรื่องมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด ตามที่ผ่านมาแล้วในบทก่อน ๆ ผู้เขียนมีความเห็นที่เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Report of the Open - ended intergovernmental expert group meeting on the preparation of a draft convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances , 29 June - 10 July 1987 , 5 - 16 October 1987.

2.1 ควรมีมาตรการพิเศษสำหรับบริษัททรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้โดยเฉพาะ

มาตรการทางกฎหมายสำหรับป้องกันและปราบปรามความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทย ยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้โดยเฉพาะ การจะริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดต้องอาศัยใช้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 - 37 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปสำหรับใช้กับความผิดธรรมดา ๆ ผู้เขียนเห็นว่ามาตรการตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับความผิดที่มีวิธีการกระทำผิดที่พลิกแพลง อำพราง และสลับซับซ้อนมากกว่าความผิดประเภทอื่น ๆ ทั่วไป จึงทำให้มาตรการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาไม่สามารถจะครอบคลุมหรือติดตามได้อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ

โดยเหตุนี้เองผู้เขียนจึงเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการมาตรการทางกฎหมายไว้เฉพาะเป็นพิเศษสำหรับการริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตและการค้ายาเสพติด ซึ่งตรงกับข้อเสนอของที่ประชุมระหว่างประเทศซึ่งเห็นกันว่า มาตรการริบทรัพย์สินอย่างเด็ดขาดและกว้างขวางจะช่วยทำให้การป้องกันและปราบปรามปัญหา ยาเสพติดประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ดังเช่นสหรัฐอเมริกา มีรายงานว่าประสบความสำเร็จอย่างมากในการต่อต้านและปราบปรามยาเสพติด โดยใช้มาตรการทางกฎหมายริบทรัพย์สินของผู้กระทำผิดให้ตกมาเป็นของรัฐ แล้วนำเอาทรัพย์สินนั้นส่วนหนึ่งมาใช้เป็นกองทุนสำหรับการปราบปรามยาเสพติดต่อไป ซึ่งกองทุนนี้มีจำนวนมาเพียงพอที่จะเลี้ยงโครงการต่อต้านและปราบปรามยาเสพติดของสหรัฐอเมริกาได้ โดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณจากรัฐบาลกลาง^๕

สำหรับมาตรการทางกฎหมายริบทรัพย์สินที่ควรกำหนดขึ้นใช้เป็นพิเศษกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ผลิต ผู้ค้ายาเสพติด รวมตลอดถึงผู้นำเข้า และผู้ส่งออก ซึ่งมักจะมีลักษณะการกระทำผิดเป็นองค์กร หรือขบวนการใหญ่เชื่อมโยงกันหลายฝ่ายนั้น ผู้เห็นสมควรให้มีหลักเกณฑ์สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

^๕ พล มาลามุด, ข้อมูลประกอบข่าว สำนักข่าวสารออเมริกัน วันศุกร์ที่ 31 มกราคม

2.1.1 ประเภทของทรัพย์สินที่จะริบได้ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช ประเทศไทยเคยมีกฎหมายริบทรัพย์สินเงินทองและลูกเมีย ซึ่งเรียกว่า " ริบราชบาทว์ " ทรัพย์สินสมบัติของข้าทาสบริวารใด ๆ ของผู้นั้นก็อยู่ในข่ายจะต้องถูกริบโดยสิ้นเชิง แต่ต่อมากฎหมายนี้ถูกยกเลิกไปเพราะเห็นว่าจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ จึงมีกฎหมายให้ริบทรัพย์สินได้เฉพาะแต่ที่เกี่ยวข้อกับการกระทำความผิดโดยตรงเท่านั้น ได้แก่ ทรัพย์สินที่ทำ หรือ มีไว้เป็นความผิด หรือทรัพย์สินที่ ได้ใช้ หรือ มีไว้เพื่อใช้ ในการกระทำความผิด หรือ ได้มา โดยได้กระทำความผิด

ตั้งที่ผู้เขียนได้เคยกล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ข้อ 5.5.2 ว่า หลักเกณฑ์เรื่องการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญาที่นำมาใช้กับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่เอื้ออำนวยให้บังเกิดความสัมฤทธิ์ผลอย่างจริงจัง เพราะศาลมีแนวโน้มตีความไปทางแคบเคร่งครัดเฉพาะแต่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดโดยตรงเท่านั้น ไม่ครอบคลุมถึงทรัพย์สินที่แปรสภาพไปจากเดิม หรือที่นำไปใช้ลงทุนในกิจการต่าง ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือที่งอกเงยขึ้นมาจากทรัพย์สินนั้น รวมทั้งกำไร ดอกผล รวมไปถึงหุ้นและสิทธิ์เรียกร้องต่าง ๆ ที่จะมียผลทำให้ อาจเรียกร้องเอาทรัพย์สินเป็นอันขาด อยู่ในข่ายต้องถูกริบกลับมาได้ด้วย

ดังนั้น จึงสมควรมีบทบัญญัติของกฎหมายริบทรัพย์สินให้ครอบคลุมถึงทรัพย์สินประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวไว้เป็นพิเศษสำหรับความผิดเกี่ยวกับการผลิต การค้า การนำเข้า การส่งออก และควรขยายวงกว้างออกไปถึงทรัพย์สินอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เช่น โรงงาน อาคาร หรือที่ดินที่ใช้เป็นสถานที่ทำผิด หรือใช้เพราะปลุกยาเสพติดด้วย

2.1.2 ผลย้อนหลังในการริบทรัพย์สิน กรณีทรัพย์สินที่โอนต่อไปยังบุคคลที่สามภายหลังการกระทำความผิด ปัจจุบันไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดว่า จะต้องถูกริบด้วยหรือไม่ จึงเป็นช่องทางให้ผู้กระทำผิดหลบหลีกโดยการอำพราง โอนทรัพย์สินที่จะต้องถูกริบต่อไปยังบุคคลที่สามด้วยการสมรู้กัน

ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีบทบัญญัติของกฎหมายระบุไว้ให้ชัดเจนว่า ทรัพย์สินที่จะต้องถูกริบนั้น ให้ถือว่าตกเป็นของรัฐมาตั้งแต่มีการกระทำความผิดอันเป็นมูลให้ถูกริบเกิดขึ้น เว้นแต่ผู้เป็นเจ้าของจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นการรับโอนไว้โดยสุจริต เสียค่าตอบแทน และขณะโอนไม่รู้ หรือไม่มีเหตุอันควรรู้ว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายจะต้องถูกริบ ซึ่งกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความสุจริตของตน

2.1.3 ข้อสันนิษฐานให้จำเลยมีหน้าที่พิสูจน์ตามบริบทในทรัพย์สินของตน โดยเหตุที่มาตรการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา ได้ถูกกำหนดขึ้นสำหรับใช้กับความผิดอาญาโดยทั่ว ๆ ไป จึงต้องเป็นไปตามหลักทางอาญาที่ว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะพิจารณาว่ามีความผิด จึงจะลงโทษจำเลยได้ ซึ่งในบทที่ผ่านมาผู้เขียนได้วิเคราะห์ชี้ให้เห็นแล้วว่า หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด

ดังนั้น จึงสมควรมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดมาตรการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดไว้โดยเฉพาะเป็นพิเศษ โดยกำหนดให้จำเลย บุคคลผู้เกี่ยวข้อง หรือนิติบุคคล เป็นผู้มีหน้าที่หรือภาระการพิสูจน์ว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ทำนองเดียวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์

โดยผู้เขียนมีเหตุผลว่า เพื่อเป็นการช่วยให้การจำแนกทรัพย์สินที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายนั้น สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่เป็นผู้บงการสำคัญมักจะมีทรัพย์สินที่ได้มาจากการผลิตหรือการค้ายาเสพติดเป็นจำนวนมากมายมหาศาล และทรัพย์สินเหล่านั้นจะถูกลำไปแปรสภาพเป็นทรัพย์สินอย่างอื่น หรือนำไปรวมกับทรัพย์สินอย่างอื่นที่อาจจะ ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงทำให้เป็นการยากที่จะให้โจทก์เป็นฝ่ายพิสูจน์ให้เห็นถึงการ ได้มาของทรัพย์สินเหล่านั้นว่าชอบหรือไม่ชอบ

ส่วนปัญหาที่ว่าข้อสันนิษฐานของกฎหมาย เช่นนี้จะขัดกับหลักทางอาญาและรัฐธรรมนูญหรือไม่ ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 ข้อ 4 ว่าไม่ขัดต่อหลักดังกล่าว จึงเห็นว่าสามารถนำมาบัญญัติใช้กับเรื่องนี้ได้

สำหรับเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ที่จะนำไปสู่ข้อสันนิษฐานของกฎหมาย กล่าวคือทำให้ผู้ต้องสงสัย ในคดีอาญาเสด็จติดอยู่ในบังคับของข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่จะต้องถูกริบทรัพย์สิน และมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ ความบริสุทธิ์ของตนเองนั้น ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวของศาลสูงสหรัฐอเมริกาตั้งได้มากแล้ว ในบทที่ 4 ข้อ 4.3 ที่ถือหลักว่า ข้อสันนิษฐานความผิดของบุคคลจะต้องมีความสัมพันธ์อย่างสมเหตุสมผลระหว่างข้อเท็จจริงที่ต้องการพิสูจน์ กับข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของข้อสันนิษฐาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ถ้ามีข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่เป็นเงื่อนไขเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นที่แน่นอนอนอย่างมากว่าข้อเท็จจริงเป็นข้อสันนิษฐานนั้นจะต้องเกิดขึ้นด้วย

ดังนั้น ข้อเท็จจริงเบื้องต้นที่เป็นเงื่อนไขอันจะทำให้เข้าข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่ว่า ทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับหรือได้มาจากการกระทำผิดฐานผลิตหรือค้ายาเสพติด ผู้เขียนขอเสนอว่าควรกำหนด เงื่อนไขเบื้องต้นไว้ดังนี้

(1) ทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์หรืออยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือ ทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์หรืออยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น ซึ่งรับโอนมาหรือรับมาจากผู้ต้องหาหรือ จำเลย ไม่ว่าจะ เป็นทอดเดียวหรือหลายทอด ภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี นับแต่วันรับโอนหรือได้รับมา

(2) ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้รับโอน ได้ทรัพย์สินนั้นมาในระหว่างที่มีการกระทำความผิด หรือภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี นับแต่วันที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

(3) ผู้ต้องหา หรือจำเลย หรือผู้รับโอน ไม่มีปัจจัยอย่างอื่นที่จะทำให้ได้ทรัพย์สินนั้นมา นอกเหนือไปจากการกระทำความผิดนั้น

อนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายของข้อสันนิษฐานนี้ ควรมีผลบังคับใช้กับการ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นขบวนการผลิต หรือการค้ารายใหญ่ โดยไม่ครอบคลุมถึงการกระทำ ผิดรายย่อย จึงสมควรกำหนดปริมาณยาเสพติด หรือจำนวนเงิน หรือจำนวนมูลค่าของทรัพย์สินที่จะต้องถูกริบ ไว้เป็นเงื่อนไขด้วย

ศูนย์วิจัยทรัพย์สิน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ ดูพระราชบัญญัติ ล้มละลาย พ.ศ. 2483, มาตรา 114.; และร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. . . . ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มาตรา 49 (เอกสารโรเนียว).

2.1.4 การริบทรัพย์สินของบุคคลที่สาม กรณีที่ทรัพย์สินนั้น เป็นของบุคคลอื่นซึ่ง มิได้รู้เห็นเป็นใจช่วยในการกระทำความผิดนั้น โดยหลักแล้วจะริบไม่ได้ เพราะจะเป็นการลงโทษผู้ที่มีได้ กระทำความผิด ซึ่งขัดกับหลักทางอาญา ทำให้เกิดปัญหาต้องตีความว่าแค่ไหนถึงจะถึงขั้นรู้เห็นเป็นใจ และ จากการสังเกตศาลฎีกาของไทยจะตีความในลักษณะไม่ต้องถึงขั้นมีเจตนาเป็นตัวการ หรือผู้สนับสนุน เพียงแต่ ยินยอมให้มีการกระทำความผิดด้วยทรัพย์สินของตน หรือละเว้นไม่เข้าขัดขวางการใช้ทรัพย์สินไปกระทำความผิด เท่านั้นก็เข้าข่ายรู้เห็นเป็นใจแล้ว

หลักเกณฑ์การไม่รู้เห็นเป็นใจดังกล่าวนี้ เมื่อใช้กับคดีอาชญาเสพติดทำให้เกิดปัญหา เพราะ ความผิดประเภทนี้มักจะปรากฏว่ามีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวพันด้วยในลักษณะเป็นเจ้าของทรัพย์สินอยู่เสมอ อัน เป็นจุดอ่อนที่สำคัญที่ฝ่ายผู้กล่าวหาหรือโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ให้ได้อย่างแข็งขันว่าเจ้าของทรัพย์สินนั้นรู้เห็น เป็นใจ และถ้ายังเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดหรือที่ออกเงยขึ้นมาในภายหลัง การจะนำหลัก เรื่องรู้เห็นเป็นใจมาใช้ย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะการกระทำความผิดได้เกิดขึ้นก่อนที่ได้ทรัพย์สินนั้นมา การรู้เห็นเป็นใจด้วยจึงเกิดขึ้นไม่ได้ นอกจากนี้ถ้าเป็นกรณีที่ทรัพย์สินที่ได้มานั้น เข้ามาสู่บุคคลที่สามโดยตรง ด้วยการสมรู้กันหรือด้วยการปิดบังอำพราง ปัญหา ก็จะยิ่งลำบากขึ้นไปอีก เพราะเป็นเรื่องยากมากที่พิสูจน์ให้ เห็นได้ว่าทรัพย์สินเหล่านั้น ได้มาจากการกระทำความผิดหรือเกี่ยวเนื่องกับความผิด

การแก้ไขข้อขัดข้องเหล่านี้ ผู้เขียนเห็นว่าอาจแก้ไขได้โดยนำหลักเรื่องข้อสันนิษฐานของ กฎหมายมาใช้ ด้วยการกำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นเป็นฝ่ายพิสูจน์ต่อศาลให้เชื่อได้ว่า ตนมิได้รู้เห็น เป็นใจ หรือไม่มีโอกาสทราบ หรือไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินเหล่านั้น เกี่ยวพันกับความผิดในคดีอา ชญาเสพติด อีกทั้งตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว แต่ถ้าเจ้าของพิสูจน์ไม่ได้เช่นนี้ ก็จะเข้า สันนิษฐานของกฎหมายว่าทรัพย์สินเหล่านั้น เกี่ยวพันกับความผิดซึ่งอยู่ภายใต้การริบ ซึ่งหลักเกณฑ์ทำนองนี้ ทำนองนี้มีบัญญัติไว้บ้างแล้วในกฎหมายอื่น ๆ ของไทย เช่น พระราชบัญญัติ แร่ พ.ศ. 2510 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 เป็นต้น

2.1.5 กรณีไม่ได้ตัวผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยมาฟ้องศาล เนื่องจากกระบวนการ พิจารณาคดีอาญาของไทยต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ดังนั้น กรณีที่ยังไม่ได้ตัวจำเลยจึงเกิดข้อขัดข้องไม่ สามารถฟ้องเป็นคดีให้ศาลริบทรัพย์สินนั้นได้ ประกอบกับตามหลักกฎหมายอาญาไม่มีบทบัญญัติให้ลงโทษริบ ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของรัฐได้โดยวิธีอื่น โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาล และไม่มีบทบัญญัติให้ฟ้องเพื่อให้ศาล ริบทรัพย์สินได้ โดยไม่มีตัวจำเลยดังเช่นกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4

ข้อ 5.2

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหานี้ ผู้เขียนจึงเสนอให้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานยึดไว้ ตกเป็นของแผ่นดินได้โดยให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องให้ศาลทำการไต่สวนแล้วมีคำสั่ง เมื่อเจ้าของหรือผู้เกี่ยวข้องไม่ร้องขอคืนภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายทำนองนี้ ปัจจุบันก็มีอยู่แล้วหลายเรื่อง เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.2518 มาตรา 20 พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ.2522 มาตรา 78 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ.2469 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2497 มาตรา 24 และ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2510 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2528 มาตรา 15 เบญจ ๗๗ เป็นต้น

2.1.6 มาตรการควบคุมธนาคารหรือสถาบันการเงิน กรณีที่ผู้กระทำความผิดนำเงินหรือทรัพย์สินต่าง ๆ ไปฝากไว้กับธนาคารหรือสถาบันการเงิน หรือส่งมอบเงินกันโดยผ่านระบบของธนาคารหรือสถาบันการเงิน ถ้ามีหลักฐานหนักแน่นเพียงพอที่จะเชื่อถือได้ว่า เงินหรือทรัพย์สินนั้นได้มาจากการค้าขายเสพติด ผู้เขียนเห็นว่าควรมีมาตรการทางกฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าหน้าที่สามารถตรวจสอบบัญชี และขอให้ศาลทำการไต่สวนเพื่อมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินนั้นไว้ พร้อมกับให้ผู้นั้นนำหลักฐานมาแสดงให้ศาลเห็นว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาในทางที่ชอบภายในเวลาอันสมควรตามที่กฎหมายกำหนด ถ้าไม่สามารถนำหลักฐานมาแสดงได้ หรือไม่นำมาแสดงภายในกำหนดเวลาของกฎหมาย ให้ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด และให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีการฟ้องคดีเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ หรือมีผู้ถูกลงโทษหรือไม่ก็ตาม

มาตรการดังกล่าวนี้เป็นทำนองเดียวกับกฎหมายปราบคอร์รัปชันของประเทศอังกฤษ และสิงคโปร์ ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ข้อ 9.2.1

2.2 มาตรการริบทรัพย์สินกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน

ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ข้อ 6.4 ว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งถือกันว่าเป็นหลักสากล แต่ก็มีบางกรณีที่สิทธิในทรัพย์สินอาจจะต้องถูกจำกัดด้วยเหตุผลเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ หรือความสงบเรียบร้อยของชุมชน การที่มีผู้นำทรัพย์สินไปใช้ในการกระทำความผิด หรือได้ทรัพย์สินมาจากการกระทำความผิด ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อความสงบของสังคม หากกฎหมายจะให้ความคุ้มครองทรัพย์สินประเภทนี้ เสมอเหมือนเท่าเทียมกับทรัพย์สินโดยทั่ว ๆ ไป ก็ย่อมจะเป็นการไม่ถูกต้อง เพราะจะกลายเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อันจะทำให้สังคมเกิดความสับสนวุ่นวาย

ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าวจึงไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เพราะเป็นทรัพย์สินที่ไม่บริสุทธิ์ในตัวเอง โดยเหตุผลดังกล่าวการลงโทษทรัพย์สินเช่นว่านี้ จึงไม่เป็นการกระทบกระเทือนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลตามหลักสิทธิมนุษยชน และหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งหลักนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันเป็นสากลแล้ว ดังจะเห็นได้จากกฎหมายของประเทศต่าง ๆ และกฎหมายของประเทศไทย ก็มีบทบัญญัติให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับความผิด รวมทั้งทรัพย์สินของบุคคลผู้รู้เห็นเป็นใจด้วย ข้อวิตกที่ว่ามาตรการริบทรัพย์สินจะเป็นการกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจึงเป็นอันยุติลง

2.3 กรณีทรัพย์สินที่มีการถ่ายเทกรรมสิทธิ์หรือโอนไปยังบุคคลอื่น

ถ้าเป็นทรัพย์สินที่เข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 คือทรัพย์สินที่ทำ หรือมีไว้ เป็นความผิด แม้จะมีการถ่ายเทกรรมสิทธิ์หรือโอนไปยังบุคคลอื่นแล้ว ก็สามารถริบได้ทั้งสิ้น เพราะถือว่าทรัพย์สินประเภทนี้เป็นความผิดโดยสภาพหรือผิดอยู่ในตัวของมันเอง ไม่ว่าจะตกอยู่ในมือใคร ก็คงเป็นทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายอยู่เช่นเดิม ไม่ต้องอาศัยเหตุที่จะทำให้เป็นความผิดขึ้นมาอีกแต่อย่างใด ดังนั้น ทรัพย์สินประเภทนี้จึงถูกริบได้เพราะเท่ากับเป็นการลงโทษตัวทรัพย์สินนั้นโดยตรง และการริบทรัพย์สินในกรณีนี้ไม่ขัดกับหลักของกฎหมายอาญาที่ว่า " ไม่มีกฎหมาย ไม่มีความผิด และไม่มีโทษ " (Nullum Crimen, Nulla Poena, Sine Lege) เพราะไม่ใช่เป็นการลงโทษบุคคลแต่เป็นการลงโทษตัวทรัพย์สิน หรืออีกแนวความคิดหนึ่งถือว่าการริบทรัพย์สินกรณีเช่นนี้ไม่ใช่เป็นการลงโทษ หากแต่เป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ข้อ 8

ส่วนทรัพย์สินประเภทที่ได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มา โดยกระทำความผิด ถ้าเป็นของผู้ที่มีรู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิดจะริบไม่ได้ หรือถ้าถูกศาลพิพากษาให้ริบไปแล้ว เจ้าของก็มีสิทธิ์ขอคืนได้ภายในเวลา 1 ปี ตามมาตรา 36^๘

แต่ปัญหายังยากซับซ้อนมีอยู่ว่า กรณีที่มีการโอนทรัพย์สินนั้น ไปยังบุคคลที่สามารถภายหลังจากที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วแต่ก่อนศาลพิพากษา ได้เคยมีฎีกาที่ 119/2506 วินิจฉัยไว้ว่ารถยนต์ที่จำเลยใช้หนีภาษีซึ่งศาลพิพากษาให้ริบนั้น จำเลยโอนขายแก่ผู้อื่นไประหว่างคดีก่อนมีคำพิพากษา โดยโอนทะเบียนรถต่อเจ้าหน้าที่ ผู้ซื้อชื่อโดยสุจริต ศาลมีคำสั่งให้คืนรถแก่ผู้ซื้อไป แต่ต่อมากลับมีฎีกาที่ 169/2506 วินิจฉัย

^๘ ฎีกาที่ 1810/2517, 2634/2522.

ในทางตรงกันข้ามว่า กระป๋องน้ำเข้ามาในราชอาณาจักรโดยหลีกเลี่ยงศุลกากร ศาลสั่งให้ริบ ผู้ซื้อร้องขอ กระป๋องคืนโดยอ้างว่าซื้อไว้โดยสุจริต ศาลเห็นว่าขณะวันนำกระป๋องเข้า ผู้ซื้อยังไม่เป็นเจ้าของกระป๋องจึง จะถือว่าเป็นเจ้าของซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยไม่ได้

จะเห็นว่าฎีกาทั้งสองเรื่องนี้ไม่ลงรอยกัน กล่าวคือฎีกาฉบับแรกศาลดูที่ความสุจริตของผู้รับ โอนเป็นสำคัญ แต่ฎีกาฉบับหลังศาลดูที่วันกระทำความผิดว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของใคร ถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นของ ผู้กระทำความผิด ผู้รับโอนจะอ้างความสุจริตเพื่อให้รอดพ้นจากการถูกริบมิได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าศาล จะไม่ยอมรับรู้การโอนที่เกิดขึ้นภายหลังการกระทำความผิดแม้จะเป็นการโอนโดยสุจริตก็ตาม จึงเท่ากับ ว่าศาลได้สร้างหลักเกณฑ์ให้เกิดทรัพย์สินนอกพาณิชย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 106 ขึ้น มาใหม่ โดยที่ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายไว้เช่นนั้น

เนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างไรศาล ก็จะต้องใช้ได้ตามนั้น ศาลจะนำหลักเกณฑ์ที่อยู่นอกเหนือจากบทบัญญัติของกฎหมายมาใช้ไม่ได้ เพราะถ้า เป็นเช่นนั้นก็จะกลายเป็นระบบ Comman Law ไป ในเรื่องการโอนทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับความผิดก็เช่น เดียวกัน เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามโอนไว้อย่างชัดเจน เจ้าของทรัพย์สินนั้นย่อมมีสิทธิใช้สอยและจำ หน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของตนได้ ตามหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 และ มาตรา 106 ซึ่งเป็นหลักเรื่องการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ดังได้กล่าวรายละเอียดมาแล้วใน บทที่ 3 ข้อ 6.4 ดังนั้น การตีความหมายแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 169/2506 ที่ไม่ยอมรับรู้เรื่องการรับ โอนโดยสุจริตของบุคคลที่สามนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะ ไม่ถูกต้องเพราะขัดกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ มีอยู่อย่างชัดเจน และขัดกับหลักการให้การตีความกฎหมายในระบบลายลักษณ์อักษรตามประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ที่ว่า "อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของกฎหมายนั้น ๆ " การตีความให้ผู้อื่นที่สุจริตต้องเสีย หายเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่ใช่วิธีที่พึงกระทำ^๙

^๙ ท่านศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องนี้ไว้ในหนังสือคำอธิบายกฎหมาย อาญา ภาค 1 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2522), หน้า 1006 - 1009 โดยไม่เห็นด้วย กับคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้เช่นกัน.

ปัญหาทำนองนี้จะเกิดความยุ่งยากมากยิ่งขึ้นอีกสำหรับคดีเกี่ยวกับยาเสพติด เพราะทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดนั้น ในทางความเป็นจริงจะมีทั้งทรัพย์สินเงินทองที่ระบุหลักฐานว่าเป็นของผู้กระทำความผิดโดยตรง กับที่ระบุหลักฐานว่าเป็นของผู้อื่นหรือบุคคลที่สาม ด้วยการสมรู้กันซ่อนเร้น อำพราง เพื่อปกปิดเจ้าหน้าที่ โดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยเหตุนี้เองจึงทำให้มาตรการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามีขีดจำกัดอยู่อย่างมาก

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาคือข้อบกพร่องของมาตรการดังกล่าว และเพื่อเสริมสร้างมาตรการป้องกันปราบปรามความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดด้วยวิธีมุ่งเน้นการลงโทษทางเศรษฐกิจอย่างเด็ดขาด และกว้างขวางให้ได้ผลอย่างจริงจัง ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้เพิ่มมาตรการทางกฎหมายลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดให้สัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น โดยนำเอาแนวของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. 2518 มาตรา 20 มาใช้ในกฎหมายยาเสพติดโดยเฉพาะด้วย กล่าวคือให้พนักงานอัยการมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ทำการได้สวน เพื่อวินิจฉัยสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายจะต้องถูกริบนั้นไว้ และให้เจ้าของทรัพย์สินนั้นนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์แสดงให้ศาลเห็นว่าตนได้ทรัพย์สินนั้นมาในทางที่ชอบ ถ้าหากพิสูจน์ไม่ได้ หรือไม่นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งกรณีนี้ถือว่าเป็นการลงโทษตัวทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายอยู่ในตัวของมันเองโดยตรง ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีการฟ้องคดีเพื่อจะลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัย และกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าไม่เป็นการขัดกับหลักของกฎหมายอาญาที่กล่าวข้างต้น เพราะเป็นการลงโทษแก่ตัวทรัพย์สินที่ไม่บริสุทธิ์ มิใช่ลงโทษบุคคลที่มีได้กระทำความผิดแต่อย่างใด

2.4 หลักเกณฑ์การพิสูจน์เพื่อขอทรัพย์สินคืน

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36 กำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของของทรัพย์สินคืนได้ในกรณีที่มีได้รู้เห็นเป็นใจด้วยกับการกระทำความผิดนั้น ซึ่งบทบัญญัติลักษณะนี้ผู้เขียนเห็นว่าขาดความชัดเจน ไม่มีขอบเขตที่แน่นอนทำให้เกิดปัญหาในการตีความ อีกทั้งการพิสูจน์จะแสดงให้เห็นว่าเจ้าของทรัพย์สินนั้นรู้เห็นเป็นใจก็ค่อนข้างจะเป็นเรื่องนามธรรม ยากที่จะหาหลักฐานได้ ๆ มาวัดให้เห็นได้อย่างแน่ชัด ดังนั้น บทบัญญัติดังกล่าวนี้จึงขัดกับลักษณะของกฎหมายอาญาที่ต้องมีความแน่นอนที่ชัดเจนอย่างเพียงพอ

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหานี้ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้กำหนดหลักเกณฑ์ของการขอคืนทรัพย์สินไว้เป็นพิเศษโดยเฉพาะให้เห็นจำกัดชัดเจนกว่าบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 36 ดังกล่าวข้างนี้ เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายให้รอดพ้นจากการถูกริบทรัพย์สิน ดังนี้

2.4.1 ถ้าเป็นทรัพย์สินที่เกิดขึ้นหรือได้มาในระหว่างที่มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือในระยะเวลาใกล้เคียงกับห้วงเวลาดังกล่าวตามที่กฎหมายกำหนด ผู้ขอทรัพย์สินคืนหรือเจ้าของทรัพย์สินจะต้องพิสูจน์ให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ตนมีปัจจัยหรือช่องทางอื่นที่จะทำให้ได้ทรัพย์สินเหล่านั้นมาจากการประกอบอาชีพที่สุจริต

2.4.2 กรณีเป็นการรับโอนทรัพย์สินนั้นมา ผู้ขอทรัพย์สินคืน หรือเจ้าของทรัพย์สินจะต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าตนรับโอนมาโดยสุจริต มีค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผล และขณะที่รับโอนไม่มีเหตุเชื่อได้ว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ในข่ายที่จะต้องถูกริบ

2.4.3 ถ้าเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ ในการกระทำความผิด ผู้ขอทรัพย์สินคืนหรือเจ้าของทรัพย์สิน จะต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าตนมิได้ประมาทอย่างร้ายแรง และได้ใช้ความระมัดระวังทรัพย์สินของตนอย่างเพียงพอ เพื่อป้องกันมิให้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดแล้ว (Innocent person)

2.5 การนำทรัพย์สินที่ริบมาใช้ประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 35 บัญญัติให้ทรัพย์สินที่ศาลพิพากษาให้ริบตกเป็นของแผ่นดิน และศาลจะพิพากษาให้ทำให้ทรัพย์สินนั้นใช้ไม่ได้ หรือทำลายทรัพย์สินนั้นเสียก็ได้ ซึ่งหมายความว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นจะเปลี่ยนมือจากเจ้าของเดิมไปเป็นของแผ่นดินโดยผลของคำพิพากษาในทันที และศาลจะพิพากษาหรือสั่งให้เป็นอย่างอื่นแตกต่างไปจากที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 35 นี้ไม่ได้

ตั้งที่ผู้เขียนได้เคยกล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทที่ 5 ข้อ 2 นี้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการนำเอาทรัพย์สินที่ได้มาจากการรับนี้ มาใช้เป็นกองทุนสำหรับโครงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และกองทุนนี้มีจำนวนมากเพียงพอที่จะเลี้ยงโครงการได้โดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณจากรัฐบาลกลาง

โดยที่ประเทศไทยของเรามีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณอยู่มาก ซึ่งข้อจำกัดนี้ส่งผลมาถึงงบประมาณสำหรับงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดด้วย ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้นำเอาแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา มาพิจารณาบัญญัติไว้เป็นมาตรการพิเศษในกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทย โดยบัญญัติให้สามารถนำเอาทรัพย์สินที่ถูกริบทั้งหมด หรือเพียงบางส่วน แล้วแต่กรณีมาใช้ประโยชน์สำหรับงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้ ภายใต้หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กฎหมาย

กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นบรรดาเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล สิ่งหัตถ์ อสังหาริมทรัพย์ อาคารสถานที่ สิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนที่ดิน หรือทรัพย์สินอื่นใดก็ตาม เหตุผลที่ต้องมีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษในกฎหมายยาเสพติดเนื่องจากว่า ถ้าไม่มีบัญญัติไว้โดยตรง ก็จะต้องนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 35 มาใช้บังคับ ซึ่งจะมีผลทำให้ไม่สามารถนำเอาทรัพย์สินที่ริบมาใช้ประสำหรับงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้โดยตรง แต่จะต้องไปผ่านขั้นตอนปกติทางวิธีการงบประมาณซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยาก ซับซ้อน และมีความเป็นไปได้ค่อนข้างต่ำมาก

ตามที่คุณเขียนได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องการใช้มาตรการทางกฎหมายลงโทษ ทรัพย์สินในคดียาเสพติดดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ โดยเริ่มตั้งแต่ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา ยาเสพติด ประเภทของยาเสพติด กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวความคิดในการลงโทษและรายละเอียดเกี่ยวกับการลงโทษทรัพย์สิน โดยศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นถึงแนวการพัฒนาของกฎหมายทรัพย์สิน ตั้งแต่ยุคโบราณในอดีต จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน เพื่อเป็นพื้นฐานให้ทราบถึงความจำเป็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ของกฎหมายไทย นอกจากนี้ยังได้ศึกษากฎหมายของต่างประเทศ เพื่อนำมาเปรียบเทียบสำหรับใช้เป็นแนวความคิดในการเสนอแนะให้พิจารณาปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ให้พัฒนาสูงขึ้นและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ยาเสพติด สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา และป้องกันปราบปรามยาเสพติดให้สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริงต่อไป

โดยที่ยาเสพติดนั้นจัดว่าเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม และเป็นภัยต่อประเทศชาติทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านความมั่นคง ดังนั้น จึงเป็นปัญหาที่มวลมนุษยชาติจะต้องร่วมมือและช่วยกันป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจัง โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐและเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการกับปัญหานี้

แต่การจะกำหนดมาตรการทางกฎหมายออกมาใช้บังคับได้นั้น จะต้องคำนึงถึงเรื่องสิทธิของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ และตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อันเป็นที่ยอมรับขนานานอารยะประเทศทั่วโลกด้วย

จากการวิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษทางอาญา ซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนมีความเห็นทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันจะมีความเหมาะสมมากที่สุด สำหรับใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการผลิต การค้า การนำเข้า และการส่งออกซึ่งยาเสพติด โดยมุ่งเน้นวิธี

การลงโทษทางด้านเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดเป็นเป้าหมายสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลประโยชน์หรือทรัพย์สินเงินทองที่เกิดขึ้น หรือเกี่ยวพันกับการกระทำความผิดนั้น ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม

ผู้เขียนเห็นว่ามาตรการริบทรัพย์สินอย่างเด็ดขาด และกว้างขวาง จะเป็นมาตรการที่ดีที่สุด ดังจะเห็นได้จากหลาย ๆ ประเทศที่ใช้มาตรการนี้ ต่างก็ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติด อยู่ในระดับหนึ่งซึ่งเป็นที่น่าพึงพอใจ และมีเสียงเรียกร้องให้ประเทศอื่น ๆ นำมาตรการนี้ไปใช้บ้าง

ข้อเสนอแนะของผู้เขียนตามที่ได้กล่าวมาในข้อ 2.1 ถึง 2.5 ทั้งหมดนี้ เป็นแนวความคิด ซึ่งเป็นหลักกว้าง ๆ สำหรับใช้เป็นทิศทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศไทย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นผลดีต่อสังคมส่วนรวม โดยผู้เขียนได้ชี้ประเด็นและวิเคราะห์ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษ และทฤษฎีทางกฎหมาย ทำให้เกิดความกระจ่างชัดขึ้นพอสมควร จึงหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการ และเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำหน้าที่นิติบัญญัติบ้าง ไม่น่ามากนักน้อย สำหรับประเด็นในชั้นรายละเอียดตลอดจนเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันนั้น เป็นสิ่งที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเป็นส่วน ๆ เพราะมีกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวพันเชื่อมโยงถึงอยู่อีกเรื่องด้วยกัน ผู้เขียนจึงขอฝากให้ผู้สนใจได้หยิบยกขึ้นมาทำการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์รายละเอียดกันต่อไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย